

*Täällä RINTALA – kuuleeko seurakunta**

Timo Kuronen

Ihminen on Paavo Rintalan tuotannon keskipiste. Ei niinkään ajattelevana luomakunnan kruununa vaan biologisena, elävänä olentona, koirien ja kalojen rinnalla. Motiivi ei ole Rintalalle näin ollen tärkeä vaan itse akti. *Sissiluutnantin* lotat antavat ilman sivuajatuksia ja ilman kaiken tuhoavaa moralisointia. Rintalan nainen on hyveellinen ja siveellinen ilotyttö, tai sitten sen vastakohta voimakas, maanläheinen äiti-hahmo, joka ei enää ole nainen vaan instituutio.

Rintalan ihmisen tunnusomaisin piirre on yksinäisyys. Ihminen kommunikoi mutta ei itse ota vastaan tietoa. *Sotilaiden äänissä* rintamamiehet puhuvat, eivät kuuntele, samoin *Rikas ja köyhä* romaanin filosofi Manu. *Sukeltajissa* tämä tilanne esiintyy kärjistettynä, ihmistä ympäröi vesi, joka peittää ja kietoo kaiken tasaisesti ja tiiviisti. Keskustelu voi tapahtua elekielellä, alkukantaisin merkein.

Rintalan romaaneissa esiintyvät tavan takaa ”alkuaineet” vesi, ilma, tuli ja maa. Veteen liittyvät kalastus ja kalastajat. Ilma on utuis-ta, syysaamun kaihoa. Nuotiotulen ääressä istuu kalastaja-filosofi, joka kokee luonnon pyhänä, merkitsevänä. Sissiluutnantin miehet kalastavat vain syödäkseen, eivät ammu riistaa rauhoitusaikana, vaikka onkin sota, ja nauttivat luonnon rauhasta ja tuulen huminasta.

Luonto ja luonnon läheisyys rinnan teollis-sivistyksellisen yhteiskunnan halveksimisen kanssa muodostavat Rintalan sanoman. Tais-telu ylivoimaa, organisaatiota vastaan tulee esiin useimmissa hänen romaaneissaan. Lagerkvist-tyylisessä *Kuolleitten evankeliumissa* systeemi tuhoaa Jeesuksen eikä Arimatian Joosef voi muuta kuin kat-sella sivusta. Räikeimmin yhteiskunnan väärä voima ilmenee *Bach-näytelmässä*:

*Julkaistu *Litto* -lehdessä Oulussa 24.12.1966.

”Lapsenne kummina minä (rehtori) nyt teille (Bachille) puhun, uskokaa minua, älkää turhan takia kantako huolta korkeasta laadusta, älkää välittäkö toteuttaa omia ajatuksianne silloin kun ne iskevät ristiin raatierrojen ja kirkon tai yliopiston korkeiden pappien ajatusten kanssa, sillä raadille, yliopistolle ja kirkolle te ette koskaan voi mitään, niillä on raha ja valta...”

Kärjistetysti sanoen ihminen on hiekkaajyvä yhteiskunnan rattaisa. Ihminen on siis tarpeeton systeemille, siksi hän haluaa palata takaisin aikaan, jolloin perhe oli kaiken keskus. Keskusteluissa lasten kanssa isä kokee asemansa tukipylväänä, johon ympäristö nojaa.

Rintalan uskonto on panteismia. Hän tosin siteeraa raamattua ja siirtää raamatun tapahtumia nykyaikaan, mutta jumaluus esiintyy aina luonnossa. Vesi on hänelle myytti, joka edustaa kaiken olevaisen alkua. Freudilaisittain vesi on turvallisuushakuisuuden symboli ja on merkki halusta palata äidin kohtuun.

Topos-ajattelu todistaa Rintalan monipuolisuutta. Rintala epäilee absoluuttisen totuuden olemassaoloa ja hyväksyy erilaiset osatotutudet. Totuus määräytyy topoksen, maailman mukaan. On sotilaan maailma, taiteilijan maailma, liikemiehen maailma jne. Sotilas ymmärtää vain tappamisen. Sissiluutnantissa maasikojen tekemä rauha on sissille kuin isku vasten kasvoja. Sissi ei hyväksy maasian rauhaa ja luottaa tulevaan sotaan:

”– Pojat, älkää välittäkö... tulee uusi sota. Tulee niin. Vielä tulee... Tehdään rauha ja odotetaan... kaksikymmentä, korkeintaan, mutta mitä väliä vuosista ... meitä tarvitaan... maailma on täynnä köyhiä ja sorrettuja, joka yhteiskunnassa... nälkäpalkat ja kova raataminen, niin, niin... vielä ne uudenkin kerran kyllästyvät rauhan yksitoikkoisuuteen, vielä varmasti... ja sitten on meidän vuoro.”

Taiteilijan maailma on kauneus. Sitä ei nykyisin tapaa kuin suurissa taidemuseoissa eikä sieltäkään kaikki sitä löydä. Aikuiset tappavat lapsista¹ kyvyn tajuta kauneutta. He normeeraavat lapset omien

¹Painetussa teksissä lukee *lapsistaan*, joka viittaisi vanhempien omiin lapsiin. Olen kuitenkin varma, että ajatukseni tuolloin, vuosi-pari Joensuun lyseosta pääsemisen jälkeen on ollut, että aikuiset – erityisesti opettajat – tappavat kauneuden tajun ja innostumisen kyvyn lapsista.

vaatimustena mukaisiksi ja tuloksena on joukko marginaali-ihmisiä. Rikkaan ja köyhän liikemies Georg Hakuri on tyyppillinen itseopiskellut nousukas:

”Katsos, minä olen sentään lukenut mies, voikka moni ei sitä uskoisi... Minä olen lukenut sellaista amerikkalaista psykologiaa, että tie menestykseen, vai mikä se oli... Se kirja sanoo, että ihminen ei halua käyttää järkevästi hyödykseen inhimillisen työn tuloksia ja tuhlaa tulokset mieluummin tarpeettomiin ja hänen turhamielisyytensä tyydyttämiseksi suunniteltuihin asioihin. Katsos, siinä koko juttu. Purukumin keksijä on ollut nero, jos asiaa katsotaan tältä kannalta.”

Liikemiehelle kansa on joukko ostajia, samoin kuin poliitikoille äänestäjiä.

Rintalan tuotanto käsittää parikymmentä teosta, jotka hän on kirjoittanut kymmenen–viidentoista vuoden sisällä. Tahti on ollut valtava. Käsittää sen, ettei pikkuseikkoihin ole kiinnitetty kovinkaan paljon huomiota. Rintala pelaa suuremmilla elementeillä. Hän asettelee niitä ja muovaa niistä tasasuhtaisia kokonaisuuksia. Tyyli on sujuvaa. Se kertoo nopeasta temposta. *Jumala on kauneus* -romaanissa sanat tulevat purkautumalla, sisäisen pakon työntäminä. Onko Rintala profeetta, jota nyt, hänen omana aikanaan ei ymmärretä vai onko hän ajan lapsi. Lapsenlapsemme voivat vastata tähän. Vaikka hän olisikin ”sensaationavoittelija” hän on hyvä kirjailija.